

АНАЛИЗА ЕФЕКТА ЗАКОНА О ОСНОВАМА СИСТЕМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

1. Проблеми које закон треба да реши

Новим Законом о основама система образовања и васпитања (у даљем тексту Закон) одговара се на потребе прилагођавања система образовања и васпитања унапређењу и реформи образовања. Током трогодишње примене Закона из 2003. године утврђена је потреба измена и допуна тог закона у циљу рационалнијег и ефикаснијег поступка доношења подзаконских аката, отклањања правне празнине настале престанком примене Закона о радним односима у државним органима и отклањања препрека за доследно спровођење Закона.

Током примене Закона јавила се потреба за усаглашавањем појединих одредаба Закона у односу на:

- Устав: бесплатно средње образовање
- ЕУ стандарде: антидискриминацијске мере, стандарди, индикатори, језици, доступност образовања
- Нове законе
  - Закон против дискриминације
  - Закон о високом образовању
  - Закон о државној управи
  - Кривични законик
- Анализу ситуације
- Евалуацију спроведених мера и успешних „пилот“ пројеката
- Студија, анализа и препорука партнера
- Компаративне анализе
- Најновија истраживања
- Дебате у оквиру Министарства просвете
- Претходна искустава, проблеме из праксе
- Развојне стратегије Владе РС
  - Стратегија за смањење сиромаштва (2003)
  - Миленијумски циљеви развоја (2005, 2006)
  - Национална стратегија за приступање СЦГ ЕУ (2005) и Национални план интеграција у ЕУ (2008)
  - Национални план акције за децу (2004)
  - АП за образовање Рома (2005) и Стратегија за унапређење положаја Рома (2009)
  - Национална стратегија регионалног развоја (2007)
  - Национална стратегија запошљавања и АП(2005)
  - Стратегија развоја информатичког друштва
  - Стратегија унапређења положаја са инвалидитетом (2006)

- Стратегија о старењу (2006)
- Стратегија одрживог развоја (2008)
- Стратегија – млади (2008)
- Стратегија развоја образовања одраслих са Акционим планом (2006, 2009)
- Стратегија развоја средњег стручног образовања са Акционим планом (2009)

Нови Закон препознаје препоручене мере из стратешких докумената и транспонује их кроз предложена решења (видети Анекс: Развојни стратешки оквир Србије и мере предвиђене новим Нацртом закона).

На основу образовних индикатора и образовне аналитике, резултата пилот пројеката, као и анализа које су претходиле изради развојних стратешких одређења Републике Србије, идентификовани су најбитнији образовно политички проблеми, чије делимично решавање се нуди кроз овај Закон. Проблеми које закон треба да реши односе се на:

1. Низак образовни ниво становништва

Иако Србија има традицију обавезног основног образовања од 1958. године и бесплатно основно и средње образовање, сви образовни индикатори указују на то да су ове могућности остале делом нереализоване. Образовни ниво целе популације је и даље неповољан и постоје алармантни проблеми у неким сегментима популације:

- Низак образовни ниво целокупне популације: 22% становништва старијег од 15 година нема потпуно основно образовање, а 24% има само основно образовање, само 41% има средњу школу, а свега 11% је завршило вишу школу (4,5%) или факултет (6,5%) (Попис 2002). Неписменост је већа, пошто ценсус не обухвата све припаднике маргинализованих група код којих је образовни ниво најнижи.
- Необразовани су и најсиромашнији: 71% најсиромашнијих није завршило основну школу или има само основну школу.¹ Најнижи образовни ниво је код ромске популације, који касније остаје један од узрока трансгенерацијског преношења сиромаштва. Према подацима са Пописа из 2002. године 61.9% Рома је без завршене основне школе, 29% са завршеном основном школом, са завршеном средњом 7,8%, а свега 0,3% има вишу школу или факултет.

Проблеми са доступношћу постоје на свим нивоима образовања и осипање је велико:

- Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем деце од 3 до 7 година је око 39% и један је од најнижих у Европи. Највећи проблем са предшколским образовањем је да су њиме најмање обухваћена она деца којој је најпотребније:

---

¹ Anketa o životnom standardu 2007. Republički zavod za statistiku Srbije, The World Bank, Department for International Development.

сиромашна деца и деца из руралних области, деца из маргинализованих група и деца са сметњама у развоју.²

- Обухват предшколским образовањем деце узраста од 6-7 година сигурно прелази 90% (не располажемо поузданим подацима) и повећан је за скоро 40 % увођењем обавезног и бесплатног припремног предшколског програма. Ипак, ван система и даље остају ромска деца и деца из осетљивих група.
- Стопа завршавања основног образовања је око 95% (РЗС), а прецизну информацију о најсиромашнијима и осталим рањивим групама немамо. Иако истраживања показују да је последњих година повећан обухват основним образовањем деце из ромских породица (56% 2002 у односу на 73% 2007) и смањен проценат ове деце у школама за децу са сметњама у развоју (8% 2002 у односу на 6% 2007)³, процена је да само 30% уписане ромске деце заврши школовање.
- Подаци о проценту деце обухваћене средњом школом на узрасту 15-18 година се разликују: према званичној статистици око 78% (РЗС 2005/06 године) а резултати МИЦСЗ истраживања показују више од 85%⁴.

2.Недовољан квалитет образовања

Друштвена и привредна транзиција, процес европских интеграција и развој науке о образовању у протеклих 20-ак година постављају додатне захтеве за систем образовања у Србији. Стратешки развојни оквир Србије то препознаје и поставља јасне захтеве за побољшањем квалитета образовања и постизања конкурентности људског капитала у Србији.

Процена квалитета коју друге земље користе, компаративно истраживање ефеката основношколског образовања у области математичке, научне и читалачке писмености, ПИСА, нас међутим пласира веома ниско, тако да има разлога и за озбиљну забринутост у погледу квалитета људских ресурса које образовни систем у Србији производи. Најважнији подаци који указују да наш образовни систем не успева да у довољној мери припреми нашу децу за живот у модерном друштву знања су:

- У односу на ОЕЦД просек, ученици у Србији имају постигнућа која су нижа за 60-70 поена у погледу математичке и научне писмености, а скоро 100 поена у погледу читалачке писмености (нашим ученицима би требало 1.5-2.5 године школовања у ОЕЦД земљама да би надокнадили овај заостатак). Заостатак је видљив и у односу на Словенију и Хрватску (1 до 2 године заостатка, односно 30-70 поена). То значи

---

² Obuhvat gradske dece od 3-5 godina je 45% a seoske 14%, najsiromašnije svega 7% a romske 4% (Istraživanje višestrukih pokazatelja stanja dece i žena, UNICEF 2006, u daljem tekstu MICS3).

³ *Образовање, Студија о животном стандарду, Србија 2002-2007*, Републички завод за статистику Србије, The World Bank, Department for International Development, 2008. стр.108.

⁴ Samo 10% dece iz romskih naselja je obuhvaćeno srednjim obrazovanjem (MICS 3, UNICEF 2005).

да ако би се неко дете, уместо у Србији, школовало у Хрватској или Словенији, оно би имало значајно виши ниво писмености (за 30-85 поена, што одговара ефекту 1-2 године школовања у ОЕЦД земљама).

- Последњих година квалитет образовања у Србији опада. Према критеријумима ЕУ, 40-50% наших ученика би се оценило као функционално неписмено (нису достигли ниво 2 на ПИСА тесту). Ако се узме у обзир да су код нас тестирани ученици који су уписани у средње школе, да око 10-15% ученика не наставља школовање након основне школе и да би они највероватније имали ниска постигнућа на ПИСА тесту, овај проценат функционално неписмених би био још виши. То значи да наш образовни систем није успео да више од 40-50% младих припреми за живот у ЕУ.
- Србија има најмањи проценат ученика у групи оних који постижу најбоље резултате на ПИСА тесту – У Хрватској два пута више најбољих него у Србији, а у Словенији преко пет пута више. То значи да заостајемо и у погледу броја оних који могу да допринесу у највећој мери развоју друштва.
- Међу најсиромашнијом децом проценат функционално неписмених се креће од 60-74%, што значи да ће они највероватније и сами бити сиромашни у будућности и да ће се сиромаштво репродуковати између две генерације.
- Наставни програми су оријентисани ка садржајима, а не ка развијању кључних компетенција (што је случај у другим ЕУ земљама), настава није довољно интелектуално стимулативна, у њој недостаје учење да се учи, креативно и критичко мишљење и самостално решавање проблема; наставничке компетенције нису у довољној мери прилагођене савременој науци (ни академској дисциплини ни науци о образовању), и школа као организација у којој се учење дешава није довољно усмерена на постизање што вишег квалитета резултата, не постоји систем праћења образовних постигнућа ученика, осигурања квалитета и коришћења њихових налаза у развијању квалитетнијих и ефикаснијих решења.

Поред ових индикатора, проблеми у квалитету односе се и на васпитна питања, која се посебно огледа у порасту насиља у школама. Истраживање UNICEF-а 2006. године о насиљу у школама, је указало на процену наставника о порасту насиља у установама и на чињеницу да је око две трећине деце и ученика искусило вербално или физичко насиље од вршњака, а једна четвртина – поновљено. Трећина ученика је искусила неки облик насиља и од наставника (вређање, претње, ударање, вучење за косу и сл), а учестали су и случајеви напада ученика на наставнике;

Сви ови проблеми су карактеристични за многе европске земље, и њихово решавање представља окосницу реформи образовања у Европи.

3.Недовољна ефикасност система образовања и васпитања

За образовање издвајамо око 3,5-4% БДП, а нове чланице ЕУ око 5%. Плате наставника у основном образовању чине око 96% потрошње док је у ЕУ-15 издвајање 73%.

Индикатора интерне неефикасности има пуно. Међу најдиректнијим и финансијски најочигледнијим индикаторима су следећи:

- Застарела мрежа школа која није прилагођена новој демографској слици Србије (мале школе-сателити) и новим тржишним захтевима (средње школе за образовне профиле који се не траже на тржишту рада).
- Мрежа школа неадекватно прати унутрашње миграције становништва, значајно оптерећује ефикасност система и умањује доступност квалитетном образовању. Мрежа школа је пројектована у време када се рађало око 100.000 деце годишње, а сада се рађа нешто мало више од 80.000 (од 2000 године бележи се годишње смањење уписа ученика у први разред основних школа за 1,5 %)⁵. Одржавање такве мреже је нерационално, изузетно скупо, а трансформација може чак и побољшати квалитет образовања.
- У периоду од 2002. до 2005. године незнатно је опао број основних школа (0,5%), док се број ученика смањио чак за 6 %. Међутим, број наставника, у посматраном периоду, порастао је за 5%. Узроке треба тражити у негативном природном прираштају, увођењу нових наставних предмета и у формирању одељења са малим бројем ученика у одређеним срединама (на основу броја одељења се врши финансирање установа).
- Хипертрофирана мрежа специјалних школа и специјалних одељења, у којима је образовање знатно скупље него у редовном систему а ефекти минимални. Број запослених у специјалним школама драматично расте последњих година, те је потребно озбиљно ревидирати и број деце уписане у специјалне школе.

2. Циљеви који се постижу доношењем Закона

Нови Закон препознаје проблеме и транспонује их кроз предложена решења, која су организована око три најбитнија образовно-политичка приоритета:

---

⁵ Seoske škole predstavljaju 60% od ukupnog broja škola ali njih pohađa samo 10% ukupne učeničke populacije..
Izvor: S.Karavidić, Decentralizacija i menadžment u funkciji razvoja obrazovanje, Institut za ekonomiku i finansije, Beograd, 2007.

1. Једнакоправност-праведност-социјална правда
2. Квалитет и конкурентност у европском оквиру
3. Ефикасност система образовања и васпитања

Новим Законом стварају се правни оквири за ефикасан систем образовања који ће одговорати захтевима привреде и послодаваца, за подизање квалитета образовања целокупне популације, за подизање нивоа компетенција наставника и васпитача, за свеобухватно укључивање у образовни систем деце из осетљивих група (Рома, деце са сметњама у развоју, деце из руралних средина...), за смањење свих облика насиља у школама (ученика према ученицима, наставника према ученицима, ученика према наставницима и родитеља према наставницима), подизање резултата ученичких постигнућа у погледу употребе стечених знања и за решавање питања превенције и интервенције дискриминације, злостављања и занемаривање деце и ученика.

1. У погледу побољшања једнаког права на образовање, законом су предвиђене следеће мере:

Као нови принципи на којима се заснива образовање треба истаћи “једнакоправност” , антидискриминацију (по свим основама), антисегрегација, индивидуализовани образовни приступ детету као кључ ефикасног учења и подизања мотивације.

Структура образовног система није промењена (предшколско, припремни програм, 4+4 разреда основне школе, средња школа 3 или 4 разреда), али је у циљу превенције осипања и повећања обухвата образовањем продужено трајање припремног предшколског програма на 9 месеци. Овим Законом се отвара опредељење за даље улагање у рани развој деце које је основа за формирање људског капитала и које има највећу стопу повраћаја и за индивидуу и за друштво у целини (само 1 година предшколског потенцијално повећава зараду у одраслом добу за 7-12% (World Bank 2002); за 1\$ уложен у најранијем добу враћа се 17\$ у 40-ој години живота (УСА, Перру Програм). Кроз правовремени приступ предшколском васпитању и континуирану образовну подршку кроз школовање смањиће се осипање из образовног система и дугорочно утицати на повећање образовног нивоа популације.

У циљу стицања квалификације и отварања приступа доживотном учењу додати су нови облици стручног послеосновног образовања, уведено је бесплатно средње образовање (све земље у окружењу средње образовање имају као обавезно), а образовање одраслих постаје боље регулисано.

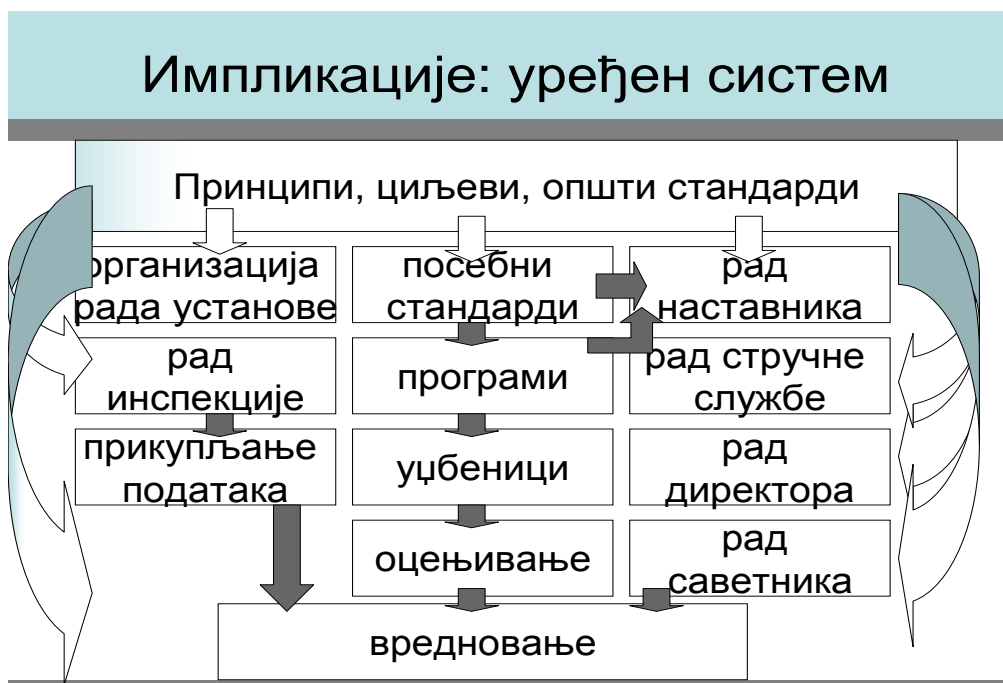
2. У погледу повећања квалитета образовања и васпитања, нови закон предвиђа следеће мере:

Новим Законом успостављени су нови принципи, нови циљеви и стандарди. Закон предвиђа увођење следећих стандарда:

- Општи стандарди постигнућа деце и ученика: базичне компетенције
- Посебни и посебни стандарди постигнућа: по циклусима, разредима, предметима
- Стандарди знања, вештина и вредносних ставова за професију наставника и васпитача (компетенције);
- Стандарди компетенција директора, просветног инспектора и просветног саветника;
- Стандарди квалитета уџбеника и наставних средстава;
- Стандарди квалитета рада установе.

Примена нових принципа, циљева и стандарда је кохерентно провучена кроз све чланове закона којима се уређује рад кључних актера у образовном процесу (наставника, директора, инспекције, саветника, итд)

Слика 1. приказује импликације нових циљева, принципа и стандарда по целокупно функционисање система

Закон посматра образовање као основу «друштва заснованог на знању» у складу са Лисабонском стратегијом и ЕУ стандардима, и инсистира на развијању нових знања и вештина за 21. век, а пре свега на развијање:

- Различитих врста писмености,
- Општих компетенција за живот у савременом друшву
- Стручних компетенција у складу са стандардима занимања, захтевима савремене економије, науке, технике и технологије
- Функционалних знања - развијање вештина за решавање проблема и вештина учења

Структура институција није мењана, осим што се уводи нови Савет за стручно образовање и образовање одраслих ради бољег повезивања образовања и света рада.

Питања превенције насиља су нова област у Закону, која су регулисана у складу са Општим и Посебним протоком за превенцију насиља, злостављања и занемаривања деце и младих.

3. У погледу побољшања ефикасности образовања и васпитања, нови закон предвиђа следеће мере:

Успоставља се Јединствани информациони система образовања и васпитања (ЈИСП) ради осигурања прикупљања и анализе свих података у образовању.

У циљу повећања ефикасности система појашњене су одговорности и овлашћења школског одбора, савета родитеља, директора, просветне инспекција (локална и републичка, просветних саветника у школској управи. Проширене су дужности инспектора на: праћење остваривања заштите права деце, ученика, њихових родитеља, односно старатеља и запослених; остваривања права и обавеза запослених, ученика и њихових родитеља, обезбеђивања заштите деце, ученика и запослених од дискриминације, насиља, злостављања, занемаривања и страначког организовања и деловања у установи; као прописане евиденције која се води.

Бољем управљању образовним установама допринаће обуке за директоре и предвиђени испити, увезане су надлежности и разлози за разрешење, а јасније су дефинисане надлежности око квалитета образовања.

Такође, по први пут се уводи обавеза сарадње и координације актера по свим питањима образовања и васпитања која су од заједничког значаја. Ради остваривања права деце на

образовање предвиђена је сарадња *институција на локалу и то установа* из области образовања, здравства, социјалне и дечје заштите.

Као главни механизам за повећање ефикасности образовања Закон предвиђа увођење новог начина финансирања образовања по капитационој формули, која се показала као успешан механизам у многим европским земљама укључујући и земље у окружењу и са сличном образовном традицијом (нпр. Мађарска, Бугарска, Пољска).

3. На кога ће и како ће и како највероватније утицати решење у Закону

Нови Закон имаће позитиван утицај како на децу и ученике, односно одрасле који стичу образовање по одредбама овог Закона, тако и на установе у области образовања које ће га примењивати, на осниваче установа - друга правна или физичка лица, а на основу нових решења унетих у Закон која се тичу бесплатности образовања, веће заштите деце и ученика, под условима које Закон прописује и тиме што Закон садржи много више одредаба у односу на досадашњи, о раду и организацији приватних установа.

Нови Закон имаће позитиван утицај и на привреду и предузетништво јер треба да обезбеди школовање потребних и квалитетних кадрова. Позитиван ефекат треба очекивати и код запослених у установи, посебно наставног кадра и сарадника који по новом Закону треба, на основу вишег стручног усавршавања, да буду много компетентнији него до сада, за послове које обављају. Посебно се очекује позитиван ефекат у вези са укључивањем деце са сметњама у развоју у редовне школе, јер се тиме постиже ослобађање времена родитеља деце са вишеструким и тежим сметњама и њихово запошљавање.

Нови Закон имаће позитиван утицај на:

- **децу и ученике**, односно одрасле који стичу образовање по одредбама овог Закона, и то:
  - I. веће заштите деце и ученика, под условима које Закон прописује и тиме што Закон садржи много више одредаба у односу на досадашњи, о раду и организацији приватних установа.
  - II. Посебно се очекује вишеструки ефекти у вези са укључивањем деце са сметњама у развоју у редовне школе, кроз увођење индивидуалних програма, оцењивање у односу на прилагођене стандарде постигнућа, увођење педагошких асистената и стучних сарадника као посебне подршке у образовању. Оваквим решењима постиже се ослобађање времена родитеља деце са вишеструким и тежим сметњама и њихово запошљавање.

- **Родитеље** – кроз повећане ингеренције савета родитеља
- **установе** у области образовања које ће га примењивати, на осниваче установа - друга правна или физичка лица, а на основу нових решења унетих у Закон која се тичу бесплатности образовања,
- запослене у установама, посебно наставног кадра и сарадника који по новом Закону треба, на основу вишег стручног усавршавања, да буду много компетентнији него до сада, за послове које обављају.
- **привреду и предузетништво** јер ће обезбеди школовање потребних и квалитетних кадрова.

4. Да ли су разматране алтернативе предложеним решењима

Приликом израде текста Нацрта закона, разматране су и алтернативе предложеним решењима, која су на основу јавне расправе разрешена. Око неколико кључних питања алтернативе су озбиљно разматране и унутар радне групе која је израђивала Нацрт закона. То су:

- образовање Савета за стручно образовање и образовање одраслих (разматрано је оснивање Савета од стране Владе или Скупштине, те је одлучено да ову неопходну институцију образује Влада из разлога бржег успостављања и веће ефикасности)
- оснивање институције која ће подржати рад Савета за стручно образовање и образовање одраслих (разматрано је да ли да то буде посебан Завод за стручно образовање и образовање одраслих или да се унутар Завода за унапређивање образовања и васпитања појача рад Центра за стручно образовање. Из разлога рационалности, предложено је компромисно решење које се огледа у томе да се не оснива нови Завод, али да се у Закону прецизно одреди надлежност Центра у погледу унапређивања стручног образовања и образовања одраслих).
- увођење педагошког асистента (изабрано је решење које се у основи ослања на резултате увођења *ромског асистента у настави* у периоду од 2006. године, кроз реализацију пројекта уз подршку ОЕБСа али је унапређено на основу искустава и решења других земаља из окружења и Европе – *педагошки асистент*, чији је делокруг посла шири од асистента у настави)
- подизање компетенција директора (разматране су опције увођења испита за директоре или обуке. Након јавне расправе и анализе прибављених мишљења и сугестија, донета је одлука да се уведе обавеза директорима и обуке и полагања испита на крају обуке)

- норма непосредног рада наставника са ученицима (разматрано је нормирање рада наставника само на основу процента радног времена који мора да се усмери на непосредни рад са ученицима, уместо претходног решења које је нормирало број часова наставе. У току више састанака са представницима репрезентативних синдиката образовања, дошло се до закључка да најбоља опција да се рад нормира и преко броја часова и процентуално. Овим решењем изашло се у сусрет синдикатима да њихов број буде прецизно нормиран преко броја часова, али и потреби Министарства да се повећа норма часова и законски дефинише обавеза држања додатне, допунске и индивидуалне наставе од стране наставника).
- увођење капитационе формуле као основе за финансирање делатности поступно, почев од школске 2011/2012 и завршно са 2014/2015 (разматрана је могућност да се ова формула не регулише овим законом, али због важности ове мере за повећање ефикасности образовања и због обима неопходних припрема одлучено је да Закон ипак садржи ову меру са детаљним образлагањем начина и поступка његовог увођења у прелазним одредбама).
- усклађивање са Уставом у погледу бесплатног средњег образовања и за ванредне ученике (узета је у обзир опасности енормног повећања броја ванредних ученика из разлога злоупотребе ове могућности, те је ово право ограничено само за категорије лица старија од 17 година и осетљивих група, чиме се омогућава одраслима и лицима из осетљивих група да стекну средње образовање, које иначе не би били у могућности да стекну).
- Пружање могућности школама за образовање деце са сметњама у развоју да обезбеђују додатну подршку редовним школама приликом укључивања у редовно образовање и васпитање деце са сметњама у развоју (разматране су опције да се давање те додатне подршке не омогући на основу захтева удружења за инклузивно образовање и студената са инвалидитетом или да се омогући на основу захтева школа за образовање деце са сметњама у развоју. Предложено решење уважава потребу да се редовним школама пружи помоћ од стране школа за образовање деце са сметњама у развоју и тиме постигне потпуније коришћење постојећих ресурса, али је избор одговарајуће особе која би пружала помоћ препуштено редовној школи и родитељу).

Треба посебно истаћи да су приликом припреме Закона узете у обзир евалуације и искуства из различитих пројеката које је имплементирало Министарство просвете у сарадњи са партнерима у протеклом периоду, и то:

- Увођења нових профила у средње стручно образовање
- Искуства са програмима за укључивање ромске деце у систем образовања и васпитања
- Искуства програма за превенцију насиља
- Искуства програма инклузивног образовања

- Самовредновање и спољашње вредновање установа
- Евалуација реализованих програма и мера

5. Какаве трошкове ће примена Закона створити грађанима и привреди

Примена новог Закона захтева нова средства из буџета, за нека решења, док друга неће захтевати додатна средства.

а) решења која не захтевају додатна средства:

- Законом је предвиђено формирање нових институционалних структура: које ће се створити реорганизацијом постојећих институција, уз коришћење постојећих људских, физичких и финансијских ресурса, удруженим средствима јединица локалне самоуправе и територијалне аутономије, или је предвиђено да свој рад обављају без надокнаде.
- Остваривање нових права која не траже додатна средства: продужавање припремног предшколског програма са 6 на 9 месеци, бесплатно средње образовање ванредних ученика, право детета и ученика на додатну образовну подршку на свим нивоима образовања (деца са сметњама у развоју, деца из маргинализованих и осетљивих друштвених група), право на стицање језичких предуслова за стицање образовања (деца расељена, и из реадмисије), образовање и васпитање деце наших грађана у иностранству, допунско образовање и васпитање деце страних држављана на матерњем језику, право на испитивање ученика уписаног у основну школу на матерњем језику, право на образовања и васпитања остварује на страном језику

б) додатна средства из буџета Републике биће потребна за следећа решења:

- право на образовање и васпитање деце наших грађана у иностранству;
- право деце из осетљивих друштвених група и деце са сметњама у развоју на образовање и васпитање у васпитној групи и ученика у редовној школи уз додатну образовну подршку и индивидуални образовни план;
- увођење педагошких асистената за подршку образовања деце из осетљивих друштвених група;
- увођење саветника-спољних сарадника;
- стручно усавршавање инспектора и просветних саветника.

Међутим, додатна улагања ће бити оправдана очекиваном добити.

Један део добити односи се на смањење трошкова грађана, по основу:

- усаглашавања Закона са Уставом РС у делу који се односи на то да део образовања који до сада није био бесплатан, имплементацијом Закона постаје бесплатан, чиме ће се створити финансијско растерећење за родитеље, посебно када је у питању средње образовање
- побољшаног квалитета образовања, уз забрану држања приватних часова и повећан фонд наставника за обављање допунске, додатне наставе и индивидуалног рада ће такође смањити трошкове
- смањење социјалних давања за вулнерабилне групе

Други део добити се односи на већу ефикасност у коришћењу свих ресурса у образовању, пре свега додатно ангажовање наставника у односу на досадашњи степен ангажованости, што имплицира већи обухват деце, бољи квалитет образовне понуде, и дугорочно гледано пре свега већу запошљивост свих категорија ученика и повећану социјалну кохезију у друштву⁶.

6. Да ли су позитивни ефекти Закона оправдавају трошкове које ће он створити

А)Право детета са сметњама у развоју и детета из маргинализованих и осетљивих друштвених група на образовање и васпитање у васпитној групи и ученика у редовној школи уз додатну образовну подршку и индивидуални образовни план је ново право које се уводи овим законом. Само доношење индивидуалних планова (члан 77.. Нацрта закона) неће оптеретити буџет јер ће на овим пословима бити ангажовани психолог, педагог и други запослени из исте установе или може бити ангажована особа из специјалне школе са мањим фондом часова.

Ова мера уводи се јер је то један од начина да се повећа укључивање деце у редован систем образовања. Једна од импликација наведене мере је ослобађање дела капацитета школа за ученике са сметњама у развоју за оне ученике који до сада нису били у могућности да буду укључени у образовање. Приликом разматрања финансијског ефекта предвиђеног решења, потребно је узети у обзир: садашњу просечну цена коштања образовања ученика у специјалној школи која износи 3.098.448,00 динара до завршетка средње школе, предвиђену просечну цена коштања образовања ученика у редовној школи уз додатну образовну подршку за особе са инвалидитетом која износи 2.294.856,00 динара и предвиђену просечну цену коштања образовања ученика у редовној школи уз додатну образовну подршку за децу из друштвено маргинализоване групе која износи 1.721.142,00 динара. Узевши све ове параметре у обзир, очекивана добит из ове мере се

---

6 „Social outcomes of learning“, OECD 2007.

креће у смањењу просечне цене коштања школовања за особе са инвалидитетом у износу од 805.592,00 до смањења просечне цене коштања школовања за особе из маргинализованих група у износу од 1.377.306,00 динара, а додатна издвајања од 2010/11 од када се она примењује ће зависити од броја деце која користе ово право.

Такође, посебан ефекат се очекује приликом укључивања ових група у редовне радне активности што се квантитативно може приказати кроз процењену корист од наплате пореза и доприноса која износи за особе са инвалидитетом 3.416.784,00 динара, а за особе из маргинализованих група износи 7.321.680,00 динара.

Поред изнетог, важно је имати у виду и процену коштања социјалне заштите одраслог незапосленог лица током животног века 6.000.000,00 динара за особе са инвалидитетом и 3.000.000,00 за маргинализоване групе, као и процењен допринос из пореза и доприноса из радног односа током радног века што за особе са инвалидитетом износи 3.416.784,00 динара, а за особе из маргинализованих група износи 7.321.680,00 динара.

Табела 1. калкулације за анализу исплативости укључивања деце из друштвено осетљивих средина и деце са сметњама у развоју у редовни ситем образовања

Деца са сметњама у развоју		Деца из маргинализоване групе	
Цена образовања у специјалној школи: просечна цена образовања у специјалној школи по ученику 21.517,00 динара месечно, односно 258.204,00 годишње или 3.098.448,00 дин. током 12 година школовања	Коштање социјалних давања током животног века незапосленог: 10.000 месечно, односно 6.000.000 за 50 година живота	Цена образовања у специјалној школи: просечна цена образовања у специјалној школи по ученику 21.517,00 динара месечно, односно 258.204,00 годишње или 3.098.448,00 дин. током 12 година школовања	Коштање социјалних давања током животног века незапосленог: око 5.000 месечно, односно 3.000.000 за 50 година живота
Цена образовања у редовном систему уз додатну подршку: Просечна цена образовања по ученику: 7.968,25 месечно односно 95.619,00 годишње или 1.147.428,00 током 12 година помножено са коефицијентом 2 за додатну подршку (у складу са праксом других земаља) 2.294.856,00	Процењен допринос из пореза и доприноса из радног односа. Просечни месечни порези и доприноси износе 14.237,00 дин. односно 170.875,00 дин годишње, што при 20 година радног стажа износи 3.416.784,00 дин	Цена образовања у редовном систему уз додатну подршку: Просечна цена образовања по ученику: 7.968,25 месечно односно 95.619,00 годишње или 1.147.428,00 током 12 година помножено са коефицијентом 1.5 за додатну подршку (у складу са праксом других земаља) 1.721.142,00	Процењен допринос из пореза и доприноса из радног односа. Просечни месечни порези и доприноси износе 20.338,00 дин. односно 244.056,00 дин годишње, што при 30 година радног стажа износи 7.321.680,00 дин

Због повећаног обухвата системом образовања деце, ученика и одраслих из маргинализованих и осетљивих друштвених група и са лаким сметњама у развоју, очекује се њихово повећано укључивање у редован систем образовања, што ће ослободити део капацитета школа за ученике са сметњама у развоју за ону децу и ученике који до сада нису били у могућности да буду укључени у образовање, смањити трошкове образовања лица из маргинализованих и осетљивих друштвених група и са лаким сметњама у развоју, а имаће и дугорочне финансијске ефекте. Очекивана добит креће се у правцу смањења просечне цене коштања школовања лица из маргинализованих и осетљивих друштвених група, а укупни износ зависиће од броја лица која ће оставривати ово право од 2010/2011. године, од када ће се ова мера примењивати. Додатне обуке школама финансираће се из средстава кредита Светске банке.

Осим наведеног, важно је имати у виду и процену коштања социјалне заштите одраслог незапосленог лица током животног века, а које ће овом мером бити запослено и тиме социјално обезбеђено својим радом, као и процењен допринос из пореза и доприноса из радног односа током њиховог радног века.

Б) Чињеница је да ће додатне трошкове у буџету створити право на образовање и васпитање на српском језику за децу и ученике који бораве у иностранству, због проширења броја земаља у којима ће се ова врста наставе организовати. С обзиром да досадашња допунска настава није обухватила довољан број држава у којима се изводи допунска настава, потребно је увећати буџетска средства за 40.000.000,00 динара али ови трошкови имају оправдање у успостављању блиских веза са нашом државом и културно-политичком лобирању и финансијској помоћи дијаспоре Србији. Позитивни ефекти ових мера су тешко мерљиви, али се очекује да оправдају настале трошкове.

В) Мера увођења педагошког асистента за пружање помоћи и додатне подршке деци и ученицима, у складу са њиховим потребама, као и наставницима, васпитачима и стручним сарадницима има за циљ унапређивања њиховог рада са децом и ученицима којима је потребна додатна образовна подршка. У свом раду педагошки асистент остварује сарадњу са родитељима, односно старатељима, а заједно са директором сарађује и са надлежним организацијама и заједницама у оквиру јединице локалне самоуправе. С обзиром на члан 74а овог закона број педагошких асистената ће се повећати, а то изискује додата ангажовања педагошких асистената и тиме увећава потеребе у буџету за око 70.000.000,00 динара годишње од септембра 2011. По извршеним проценама, биће запослено око 100 педагошких асистената, са средњом школском спремом, чија ће бруто зарада износити око 58.000,00 дин. За 2009/2010 и 2010/2011 средства су обезбеђена из међународне помоћи (пројекат ОЕБС'а и ИПА фондови за пројекат "Образовање за све"). После овог периода када ће се користити међународна помоћ, средства која ће бити намењена за ангажовање педагошких асистената су уствари инкорпорана у цену коштања ученика из маргинализованих и осетљивих група (коэффицијент за додатну подршку износи 1,5) и ученика из групе са лаким сметњама у развоју (коэффицијент за додатну подршку износи 2).

Г) За пружање саветодавне и стручне помоћи наставнику, васпитачу и стручном сараднику, а у циљу квалитнијег обављања образовно-васпитног рада, Министарство одређује листу саветника – спољних сарадника за предмете, групе и области предмета и стручне послове (члан 153). Ова мера ангажовања саветника захтева додатна средства из Буџета Републике Србије у износу од 2.500.000,00 динара., а утрошак ових средстава имаће позитиван ефекат кроз побољшање квалитета образовно васпитног рада.

Д) Законом се утврђује и обавеза просветног инспектора и просветног саветника да се стално стручно усавршавају ради успешнијег остваривања и унапређивања инспекцијског, односно стручно-педагошког надзора. За њихове обуке, потребна су додатна финансијска средства у буџету у износу од 2.000.000,00 динара. Додатна финансијска средства омогућиће подизање компетенција просветних инспектора и саветника, што посредно позитивно утиче да се квалитет образовног процеса подигне на виши ниво, а што представља један од основних циљева доношења овог закона.

Предложена решења која се тичу права на стварање језичких предуслова за стицање образовања расељене деце и деце из реадмисије, права на допунско образовање и васпитање деце страних држављана на матерњем језику и права на образовање и васпитање на страном језику представљају усаглашавање са Директивом 77/486 која регулише права на испитивање ученика уписаних у основну школу на матерњем језику.

Када се сагледају сви наведени финансијски ефекти, али и друштвена корист која ће настати имплементацијом овог закона, очекује се да настали трошкови приликом примене овог закона буду превладани позитивним ефектима.

7. Да ли акт стимулише појаву нових привредних субјеката на тржишту и тржишну конкуренцију

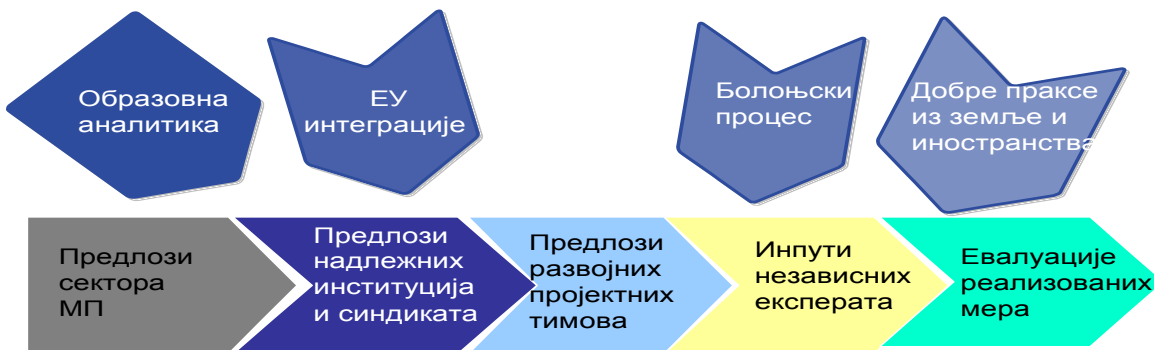
Закон предвиђа могућност отварања приватних установа чиме се повећава понуда услуга у области образовања, а самим тим и тржишна конкуренција, што треба да доведе до побољшања квалитета рада установа.

8. Да ли су све заинтересоване стране имале прилику да се изјасне о закону

Закон је припреман кроз партиципативни процес свих заинтересованих страна.

Слика 2. приказује процес припреме Нацрта закона:

Спроведена је јавна расправа у периоду од 4. до 15. јуна 2009. године на којој су имали прилику да узму учешће сви заинтересовани субјекти.

У јавној расправи су учествовали: Национални просветни савет; Завод за унапређивање васпитања и образовања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Филозофски факултет; Факултет спорта и физичког васпитања у Београду; Неформална коалиција за инклузивно образовање (Организација ВеликиМали, Удружење студената са хендикепом, Инклузивни покрет, Група МОСТ, МДРИ – канцеларија за Србију); Тим потпредседника Владе за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва; Стална конференција градова и општина; Ужички центар за права детета; Центар за образовне политике; Удружење грађана „Предање“; Градска управа Шабац, Одељење за друштвене делатности и привреду; Школска управа Пожаревац; Савез учитеља Србије; Друштво дефектолога Србије; Савез удружења васпитача Србије; Удружење медицинских сестара јужнобанатског региона; Удружење васпитача Војводине; Унија средњошколаца Србије; Синдикат образовања Србије; Грански синдикат просветних радника Србије „Независност“; Унија синдиката просветних радника Србије; Синдикат радника у просвети Србије; Стручни актив наставника практичне наставе електротехничких и машинских школа „Никола Тесла“, „Раде Кончар“, „Стари град“, „Земун“, „Обреновац“; Основна школа „Душан Дугалић“; Основна школа за заштиту вида „ Драган Ковачевић“ Београд; Друштво наставника техничког образовања Србије; Медицинска школа „7. април“ Нови Сад; Актив директора Бачка Паланка; Удружење директора предшколских установа Србије; Заједница школа за основно образовање одраслих; Заједница директора и наставника школа за специјалну едукацију и рехабилитацију; Основна школа „Васа Стајић“; Средње школе Чачак и Регионални центар за професионални развој запослених у образовању Чачак; Регионални центар за професионални развој запослених у образовању

Ниш; Гимназија Младеновац; Гимназија Краљево; Предшколаска установа „Дечја радост“ Панчево; Друштво стручних сарадника предшколских установа; Друштво историчара Србије; Стручни актив наставника практичне наставе у електротехничким и машинским школама; Гимназија „Свети Сава“ директор Љиљана Ђокић; Школа за оштећене слухом-наглуве „Стефан Дечански“; Основна школа „Ђеле Кула“ Ниш; Предшколска установа „Радост“ Нови Бановци; Удружење социјалних радника у просвети; Основна школа „Сава Јовановић Сирогојно“; Даца Јовић; Даница Пушковић; Весна Радуловић, Дара Гецић; Мр.сци. Снежана Нишевић; Желимир Попов, Филозофски факултет; Јелена Зајегановић; Александра Милошевић.

У току рада на припреми Нацрта закона дошло се до става да је обим измена које треба извршити толики да захтева израду новог закона, односно да превазилази обим који дозвољава измене и допуне постојећег закона.

На Нацрт закона значајни предлози и сугестије за измене дати су у делу који уређује принципе и циљеве образовања и васпитања, опште исходе образовања, стандарде постигнућа деце и ученика, делатност предшколског, основног и средњег образовања и васпитања, обављање образовно-васпитног рада, права на образовање, употребу језика, евиденцију и јавне исправе. Како се сугестије добијене од релевантних институција и уважених стручњака у области образовања (Национални просветни савет, Синдикати, Коалиција за инклузивно образовање) биле су веома корисне, иако често термиолошке, усвојене су у највећем делу.

У другој глави Закона уређују се врсте, делокруг рада и састав институција за развој и обезбеђивање квалитета образовања и васпитања и предлаже формирање нових и реорганизовање постојећих институција за подршку развоју, обезбеђивању и унапређивању квалитета образовања: Савет за стручно образовање и образовање одраслих, центри за стручно усавршавање и унутрашње организационе јединице Завода за унапређивање образовања и васпитања и Завода за вредновање квалитета образовања. Имајући у виду економску ситуацију, одустало се од предложеног решења у тексту Нацрта закона који је на јавној расправи (два савета: Национални просветни савет и Савет за стручно образовање и образовање одраслих, и три завода: Завод за унапређивање образовања и васпитања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања и Завод за стручно образовање и образовање одраслих) и предложено је решење од два савета и два завода. Реорганизација ће се извршити уз коришћење постојећих људских, материјалних и финансијских ресурса (нове или преуређене унутрашње организационе јединице завода) и неће захтевати додатна средства у буџету Републике, а предвиђено је да чланови Савета за стручно образовање и образовање одраслих обављају свој рад без надокнаде.

У делу Закона којим се добијен је један број примедби (Ужички центар за права детета, представници предшколских установа, бројни психолози), у вези са забраном

дискриминације и насиља, злостављањем и занемаривањем, у смислу потребе прецизирања активности које би могле да се дефинишу као дискриминација, насиље, злостављање, занемаривање, као и актера ових активности (групе, појединци, ученици, запослени). Ове примедбе су уважене, као и примедба да се у услове које мора да испуни физичко лице које оснива установу у области образовања, поред неосуђиваности за кривична дела наведена у нацрту закона, наведе и то да оснивач установе не може да буде лице за које је утврђено дискриминаторно понашање.

У делу Закона којим се уређују органи установа, дате су примедбе и сугестије на одредбе који се односе на састав, именовање и надлежност органа управљања установе, директора и на стручне органе, тимове и педагошки колегијум установе (подносиоци су образовне установе, запослени у установама, синдикати, Унија средњошколаца Србије). Усвојене су оне примедбе које су биле у складу са тежњом да се не наруши постојећа концепција Закона, с обзиром на то да је било много опречних предлога, па се приликом опредељивања за коначна решења, имало у виду да нису све могле бити прихваћене. Усвојени су предлози који иду у прилог садашњих решења са извесним унапређивањима, а посебно је значајно ново решење да школски одбор средње школе, када доноси одређене акте, прибавља мишљење ученичког парламента. Такође је ново решење да школски одбор даје сагласност на акт директора о организацији и систематизацији послова.

У вези са програмима образовања и васпитања и испитима дате су примедбе (Национални просветни савет) на одредбе којима се уређују наставни планови и програми основног и средњег образовања и васпитања. Исте су уважене, нађено је коректније решење за однос између општеобразовних и стручних предмета. Предлог о могућности промене изборног предмета (верска настава или грађанско васпитање) сваке године није усвојен, пошто је било и супротних предлога. У прилог решењима из Нацрта закона може се навести и став Епископа бачког, проф. др. Иринеја Буловића, који је, у консултацији са пречасним др. Андријом Копиловићем, писменим путем обавестио Национални просветни савет да је предложено решење о начину вршења верске наставе коректно и педагошки беспрекорно.

У истом делу Закона посебно је уређено да се за децу и ученике којима је потребна обезбеђује законом прописана додатна подршка у образовању и васпитању, ради укључивања у редован образовно-васпитни рад, програм и осамостаљивање у вршњачком колективу.

У вези са одредбама Закона којим се уређује организација рада школе у оквиру школске године, предшколске установе у току радне године, школски календар, годишњи план рада, услови када се прекида образовно-васпитни рад установе, право на бесплатно образовање, трајање и услови за упис у сваки ниво образовања дате су примедбе, између осталих, од стране Коалиције за инклузивно образовање, Друштва стручних сарадника предшколских установа, на одредбе које се односе на право на бесплатно образовање, трајање предшколског васпитања и образовања, упис у предшколску установу, упис страних држављана, лица без држављанства, прогнаних и расељених лица и на уџбенике,

које су размотрене, и један део унет је у текст Нацрта. Тако је трајање припремног предшколског програма са шест месеци продужено на девет, а дата је и могућност да редован ученик средње школе који не положи поправни испит, може завршити започети разред наредне школске године, поновним полагањем поправног испита и укључивањем у даље школовање у својству ванредног ученика.

У делу којим се уређују права детета и ученика и обавезе и одговорности ученика, оцењивање, средства за заштиту права – приговор и жалба на оцену, жалба на испит и захтев за заштиту права ученика, обавезе и одговорности ученика, васпитно-дисциплински поступак, васпитне и васпитно-дисциплинске мере, као и правна заштита ученика размотрене су примедбе (Коалиција за инклузивно образовање, директори установа, Савез удружења васпитача) и уважене су сугестије у вези са бројем оцењивања у једном полугодишту у основној школи, неоправданим изостајањем ученика са наставе, увођењем бројчане оцене из владања у седмом и осмом разреду основне школе, која ће утицати на општи успех ученика, превођење ученика нижих разреда основне школе без обзира на број недовољних оцена, и извршено је техничко сређивање текста члана којим се уређује оцењивање, у циљу боље прегледности.

Делом Закона којим се на посебан начин уређују права, обавезе и одговорности наставника, васпитача, стручних сарадника и других запослених установа, њихови задаци, пријем у радни однос у установи, образовање и услови за рад наставника, васпитача и стручних сарадника, суспензија лиценце, стручно усавршавање и норма часова ових запослених у установи дате су и усвојене примедбе, као што је примедба везана за дефинисање послова педагошког асистента и здравствени преглед у надлежној здравственој установи. Није усвојена примедба да би требало у тексту, када се спомињу васпитачи, увести и медицинску сестру-васпитача, јер су ти послови обухваћени појмом васпитача, а уређују се посебним законом.

Примедбе, односно захтеви синдиката да се конкурс може расписивати тек уколико споразумом о преузимању слободно радно место не може да се попуни „технолошким вишковима“ нису могле бити прихваћене, јер би то било кршење уставног права на доступност свих радних места свима. Уважена је примедба да у поступку пријема у радни однос, проверу психофизичких способности врши надлежна служба за послове запошљавања, а не психолог установе.

Уважене су и примедбе синдиката везане за норму непосредног рада наставника, васпитача и стручних сарадника са децом и ученицима, примедба да нема ограничења дужине годишњег одмора на 30 радних дана, престанак радног односа запослених у установи по сили закона.

Закон уређује нови концепт финансирања образовања по коме се средства за финансирање делатности установа утврђују на основу економске цене за остваривање програма образовања и васпитања, по детету, односно ученику (капитациона формула) на основу

броја и врсте ученика који се образују у установи и корективног коефицијената утврђеног за одређена географска подручја, за одређене групе, по нивоима и врстама образовања. У току јавне расправе на овај део Нацрта закона није било примедби.

Законом су поверени одређени послови аутономној покрајини. Нови су само послови поверени Педагошком заводу Војводине, а односе се на националне мањине и активности које се изводе на језицима националних мањина.

На основу примедбе аутономне покрајине Војводина, унета је одредба да се средства за финансирање установа на територији аутономне покрајине обезбеђују у складу са посебним законом.

9. Које ће се мере током примене Закона предузети да би се остварило оно што се доношењем Закона намерава

А) За примену закона неопходно је донети следеће прописе и акте којима се извршава закон:

У спровођењу Нацрта закона о основама система образовања и васпитања, на основу прелазних одредаба Влада, министар просвете и органи јединица локалне самоуправе овлашћени су да донесу прописе и друге акте, и то:

1) Влада ће именовати чланове Савета за стручно образовање и образовање одраслих, у року од 60 дана од дана ступања на снагу овог закона (члан 168);

2) Влада ће утврдити критеријуме за доношење мреже предшколских установа и основних школа, у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона (члан 29. став 3. и члан 169. став 2);

3) Влада, односно орган аутономне покрајине утврдиће мрежу средњих школа, у року од годину дана од дана ступања на снагу овог закона (члан 29. став 8. и члан 169. став 1);

4) министар ће решењем утврдити број запослених у општинској, односно градској управи за обављање послова просветног инспектора, у року од 60 дана од дана ступања на снагу овог закона и објавити у „Службеном гласнику Републике Србије” (члан 171. став 2);

5) Завод за унапређивање образовања и васпитања и Завод за вредновање квалитета образовања усагласиће своју организацију и рад са овим законом, у року од три месеца од дана ступања на снагу овог закона (члан 173);

6) јединица локалне самоуправе утврдиће мрежу предшколских установа и основних школа на свом подручју, у року од годину дана од дана утврђивања критеријума (члан 29. став 3. и члан 169 став 3);

7) општинска, односно градска управа ће усагласити број просветних инспектора са бројем утврђеним решењем министра, у року од 60 дана од дана објављивања решења (члан 171. став 3);

8) министар доноси програме завршног испита основног образовања и васпитања, на предлог Националног просветног савета – до краја школске 2009/2010. године (члан 82. став 5. и члан 171. став 1. тачка 1);

9) министар прописује, до почетка школске 2010/2011. године, норму свих облика непосредног рада са децом и ученицима и других облика рада наставника, васпитача и стручног сарадника у оквиру недељног пуног радног времена и на годишњем нивоу, као и број сати образовно-васпитног рада који се додатно може распоредити на друге извршиоце (члан 136. став 4. и члан 171. став 1. тачка 2));

10) министар доноси програме завршног испита средњег стручног образовања, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих – до краја школске 2012/2013. године (члан 85. став 3. и члан 171. став 1. тачка 3);

11) министар доноси програме опште матуре, на предлог Националног просветног савета – до краја школске 2013/2014. године (члан 83. став 5. и члан 171. став 1. тачка 4);

12) министар доноси програме уметничке матуре, на предлог Националног просветног савета – до краја школске 2013/2014. године (члан 84. став 5. и члан 171. став 1. тачка 4);

13) министар доноси програме стручне матуре, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих – до краја школске 2013/2014. године (члан 84. став 5. и члан 171. став 1. тачка 4);

14) министар прописује ближе услове и мерила за утврђивање цене услуга у основном и средњем образовању и васпитању и права из члана 157. овог закона, за период од ступања на снагу овог закона закључно са школском 2013/2014. годином (члан 180. став 3).

II

1) Национални просветни савет утврђује стандарде (члан 14. став 1. тачка 5) и члан 79. став 1), и то:

- (1) опште и посебне стандарде постигнућа;
- (2) стандарде компетенција за професију наставника и васпитача и њиховог професионалног развоја;
- (3) стандарде компетенција директора;
- (4) стандарде квалитета уџбеника и наставних средстава;

- (5) стандарди услова за остваривање посебних програма у области предшколског васпитања и образовања;
- (6) стандарде квалитета рада установе;

2) Национални просветни савет (члан 14. став 1. тачка 6) и члан 79. став 1) доноси:

- (1) основе предшколског васпитања и образовања;
- (2) наставне планове и програме основног образовања и васпитања;
- (3) наставне планове и програме средњег општег образовања и васпитања;
- (4) наставне планове и програме уметничког образовања и васпитања;
- (5) део наставног плана и програма средњег стручног образовања за општеобразовне предмете;
- (6) део наставног плана и програма средњег стручног образовања одраслих за општеобразовне предмете;
- (7) основе васпитног програма;

3) министар доноси одлуку о утврђивању листе образовних профила, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 16. став 1. тачка 3) подтачка (1));

4) министар утврђује, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих, (члан 16. став 1. тачка 3) подтач. (2) до (5)):

- (1) посебне стандарде постигнућа за средње стручно образовање;
- (2) додатне стандарде квалитета рада стручних школа и школа за образовање одраслих;
- (3) стандарде квалификација за ниво средњег стручног образовања, стручног усавршавања и других облика стручног образовања;
- (4) стандарде програма и стандарде за остваривање програма стручног оспособљавања и обуке када се остварују према ваншколским прописима;

5) министар доноси наставни план и програм основног образовања одраслих, по прибављеном мишљењу Националног просветног савета, а на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 79. став 2);

6) министар доноси део наставних планова и програма средњег стручног образовања и васпитања за образовне профиле, за стручне предмете и модуле, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 16. став 1. тачка 3) и члан 79 став 3);

7) министар доноси део наставних планова и програма средњег стручног образовања одраслих, за образовне профиле, за стручне предмете и модуле, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 16. став 1. тачка 3) и члан 79 став 3);

8) министар доноси програм основног и средњег образовања и васпитања за језик националне мањине и језик националне мањине са елементима националне културе, на предлог националног савета националне мањине и мишљења Националног просветног савета (члан 79. став 4);

9) министар доноси програме специјалистичког и мајсторског образовања, по прибављеним мишљењима надлежних министарстава, а на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 79. став 5);

10) министар доноси програме других облика стручног образовања – образовања за рад, стручног оспособљавања и обуке, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 79 став 6);

11) министар доноси програме специјалистичког и мајсторског испита, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 85. став 3);

12) министар доноси програме завршног испита образовања за рад, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 86. став 4);

13) министар доноси програме испита стручног оспособљавања и програме испита за обуку, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих (члан 86. став 4);

14) министар прописује ближе услове о успостављању јединственог информационог система просвете, о прикупљању, уносу, ажурирању, доступности и заштити података и другим питањима од значаја за овај систем (члан 26. став 2);

15) министар прописује ближе услове за оснивање посебне установе – вежбаонице, начин предлагања чланова органа управљања, услове за директора, посебне услове за наставнике, васпитаче и стручне сараднике, начин обезбеђивања средстава за рад установе (28. став 4);

16) министар прописује ближе услове за оснивање, почетак рада и обављање делатности установе (члан 30. став 4);

17) министар прописује ближе услове за обављање проширене делатности установе (33. став 8);

18) министар прописује садржај и начин вођења регистра: установа које обављају делатност образовања и васпитања и проширену делатност; других организација и физичких лица која обављају послове у области предшколског васпитања и образовања или остварују прописане, односно одобрене посебне програме стручног оспособљавања или обуке, прописаних и одобрених програма стручног оспособљавања и обуке (члан 40. став 2);

19) министар прописује ближе услове, облике, мере, начин, поступак и смернице за заштиту и безбедност деце и ученика у установи (члан 42. став 3);

20) министар доноси протокол којим се ближе уређују посебни услови унутрашње организације установе у одговору на насиље и злостављање, садржај и начине спровођења превентивних и интервентних мера, услове и начине за процену ризика, начине заштите од насиља, злостављања и занемаривања (члан 45. став 10);

21) министар прописује ближе услове, облике и ситуације невербалног злостављања деце, односно ученика за време неге, одмора и рекреације и других облика-васпитно-образовног рада (члан 45. став 11);

22) министар прописује органе и тела установе, поступке праћења остваривања програма образовања и васпитања, других облика образовно-васпитног рада и услова рада, основе и мерила за самовредновање и вредновање, садржину и начин објављивања резултата самовредновања и вредновања квалитета рада установе (члан 48. став 10);

23) министар прописује ближе услове за избор директора, програм обуке, листу програма обуке у складу са стандардима компетенција директора, програм испита, начин и поступак полагања испита, орган државне управе, односно територијалне аутономије пред којим се полаже испит и стицања дозволе за рад директора, образац и регистар издатих дозвола за рад директора, садржај и начин вођења регистра, трошкове полагања испита, накнаде за рад чланова комисије и остала питања у вези са полагањем испита и стицањем дозволе за рад директора (члан 59. став 16);

24) министар прописује начин и програм увођења у посао секретара, програм, садржину, начин и рокове за полагање стручног испита, орган државне управе, односно територијалне аутономије, пред којим се полаже стручни испит и образац уверења који се издаје, трошкове полагања испита, накнаде за рад чланова комисије и

остала питања у вези са полагањем стручног испита за секретара установе (члан 68. став 8);

25) министар доноси ближа упутства за утврђивање права на индивидуални план, примену и вредновање (члан 77. став 11);

26) министар прописује школски календар – време, трајање и организацију образовно-васпитног рада и школског распуста (члан 88. став 4);

27) министар прописује, за случај непосредне ратне опасности, ратног стања или других ванредних околности, посебан програм образовања, упутство о организацији и раду школе и одређује школе које настављају са радом (члан 90. став 4);

28) министар прописује посебан програм образовања и васпитања у иностранству, начин вођења евиденције и издавања јавних исправа, посебне услове за наставника, обезбеђивање и начин исплате средстава за плате и друга питања од значаја за остваривање образовно-васпитног рада у иностранству (члан 92. став 2);

29) министар прописује ближе услове за утврђивање приоритета за упис деце у предшколску установу (члан 97. став 8);

30) министар прописује начин, поступак и критеријуме оцењивања успеха из појединачних предмета и владања и друга питања од значаја за оцењивање (члан 109. став 5);

31) министар доноси програм свих облика рада стручних сарадника (члан 119. став 2);

32) министар прописује ближе услове у погледу врсте и нивоа образовања наставника, васпитача, стручног сарадника, сарадника у предшколској установи који остварује изборне програме, педагошког асистента и помоћног наставника, програм обуке за педагошког асистента (члан 121. став 10);

33) министар просвете и министри надлежни за послове здравља и рада и социјалне политике споразумно прописују врсту и ниво образовања сарадника у предшколској установи који не обављају васпитно-образовни рад (члан 121. став 11);

34) министар прописује, на заједнички предлог министарства надлежног за послове вера и традиционалних цркава и верских заједница, врсту и ниво образовања наставника верске наставе у школи (члан 121. став 12);

35) министар прописује програм обуке за ментора, програм увођења у посао наставника, васпитача и стручног сарадника, који укључује и програм оспособљавања за рад са децом и ученицима са сметњама у развоју и из осетљивих друштвених група, начин и поступак провере савладаности тог програма, програм испита за стицање и поновно

стицање лиценце, начин полагања и језик на коме се полаже испит, трошкове полагања испита и орган државне управе, односно територијалне аутономије пред којим се полаже испит за лиценцу (члан 123. став 10);

36) министар прописује приоритетне области за период од три године, облике стручног усавршавања, програме и начин организовања сталног стручног усавршавања, услове, орган који одлучује о стицању звања и поступак напредовања, стицање звања у току усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника и образац уверења о савладаном програму и друга питања од значаја за стручно усавршавање (члан 129. став б),

37) министар прописује програм и облике стручног усавршавања, начин провере савладаности програма, образац уверења о савладаном програму и друга питања у вези са стручним усавршавањем просветних инспектора (члан 150. став 3);

38) министар прописује програм, начин и рок за полагање и орган државне управе пред којим се полаже испит за просветног саветника, образац уверења о положеном испиту, програм и облике стручног усавршавања просветног саветника, начин провере савладаности програма, образац уверења о савладаном програму стручног усавршавања и друга питања у вези са стручним усавршавањем просветних саветника (члан 152. став 5);

39) министар прописује начин вршења стручно-педагошког надзора и обављања послова саветника, мерила за вредновање квалитета рада установе, начин вредновања рада просветног саветника и саветника и образац легитимације за просветног саветника и инспектора (члан 154);

40) министар прописује ближе услове и мерила за утврђивање економске цене образовања и васпитања по детету, односно ученику на одређеном подручју, из одређених група, по нивоима и врстама образовања, неопходан број запослених, време и поступак њеног увођења – у року од две године (члан 155. став 3. и члан 171. став 1. тачка 5);

41) министар прописује критеријуме и утврђује стандарде за обезбеђивање средстава за финансирање делатности установа чији је оснивач Република, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе, као и сопствених прихода (члан 156. став 4).

Б) Извршење закона ће подпомоћи следећи пројекти:

- Пројекат Министарства просвете, Министарства здравља, Министарства рада и социјалне политике: *Унапређено пружање услуга на локалном нивоу, (ДИЛС)* који се реализује из кредита Светске банке, подржава квалитетну инклузивну праксу

подршком пројектима образовно-васитним установама и локалној самоуправи за реализацију такве праксе. Осим тога, једна компонента пројекта подржава финансијску децентрализацију образовања и увођење *per capita* система финансирања. Компонента ДИЈСа која се односи на образовање подржаће имплементацију закона са 12 милиона еура у четворогодишњем периоду.

Четири пројекта из ИПА фондова подржавају имплементацију Закона о основама система образовања и васпитања у Републици Србији:

- ИПА 07 – МОДЕРНИЗАЦИЈА СИСТЕМА СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ОСПОСОБЉАВАЊА У СРБИЈИ (пројекат почиње почетком 4. квартала 2009.) 4 милиона евра (од тога 1,5 милион за опрему стручних школа)
- ИПА 08 - ОБРАЗОВАЊЕ ЗА СВЕ – ПОВЕЋАЊЕ ДОСТУПНОСТИ И КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА ЗА ДЕЦУ ИЗ МАРГИНАЛИЗОВАНИХ ГРУПА (очекује се реализација у првом кварталу 2010.) 3 милиона евра
- ИПА 08 – ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА КРОЗ СИСТЕМ НАЦИОНАЛНИХ ИСПИТА (очекује се реализација у првом кварталу 2010.) 2 милиона евра
- ИПА 08 – ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ – ДРУГА ШАНСА (очекује се реализација крајем другог/почетком трећег квартала 2010.) – 4,5 милиона евра

Подршка покрива следеће области:

- Национални савет за стручно образовање и образовање одраслих (изградња капацитета Савета и јачање социјалног партнерства)
- Развој Националног оквира квалификација
- Евалуација огледних профила у стручном образовању и увођење успешних профила у систем, уз потребну обуку наставника, просветних саветника и набавку опреме за школе
- Развој и примену система обезбеђивања квалитета у стручном образовању и оспособљавању као подршка раду оба Завода
- Континуирано стручно образовање и оспособљавање одраслих
- Систем признавања претходно стеченог знања и искуства
- Опције финансирања стручног образовања и оспособљавања
- Подршка имплементацији правног оквира за развој система инклузивног образовања
- Подршка раду педагошких асистената на нивоу предшколског и основног образовања
- Завршни испит на крају основног образовања
- Општа матура
- Стручна матура
- Завршни испит у стручном образовању на крају трогодишњих профила

- Специјалистички испити
- Мајсторски испити
- Концепт основног образовања одраслих
- Израда наставних планова и програма за основно образовање одраслих
- Израда критеријума за одабир школа које могу да се баве основним образовањем одраслих као и обука наставника за рад са одраслима

Анекс: Развојни стратешки оквир Србије и мере предвиђене новим Нацртом закона

1.Осигурати доступност образовања/повећати обухват деце на свим нивоима образовања

Мере/активности:

- 1.1. Повећати обухват предшколским образовањем све деце, а нарочито деце из маргинализованих/искључених група.
- 1.2. Обезбедити универзалну укљученост у основно образовање и у обавезан предшколски припремни програм.
- 1.3. Побољшати услове за образовање и развој сиромашне деце (афирмативна акција, стипендирање, додатна помоћ у учењу, интернатски смештај).
- 1.4. Обезбедити континуитет у напредовању кроз систем образовања,
- 1.5. Проширити мрежу предшколских институција.
- 1.6. Функционална оптимизација мреже школа уз обезбеђен једнак приступ образовању за све.

2.Спречавање дискриминације у образовању

Мере/активности:

- 2.1. Спречити све видове сегрегације и дискриминације у образовању на свим нивоима образовања и појачати надзор у овом погледу.

3.Обезбедити квалитетно образовање за сву децу (укључујући ту и ромску, маргинализовану, обесправљену и децу са сметњама у развоју)

Мере/активности:

- 3.1. Осигурати инклузивно образовање за сву децу (ревидирати или укинути поступке издвајање деце у посебне установе/разреде, припремити школе, осигурати индивидуални приступ учењу и мотивисању сваког детета и побољшати сарадњу са родитељима).
- 3.2. Наставити са реформом образовних планова и програма са нагласком на стандардима знања и образовним резултатима/исходима и уз укључење рачунарског описмењавања.
- 3.3. Континуирано праћење образовних постигнућа (PISA, TIMSS, национална тестирања).
- 3.4. Осигурати модеран, квалитетан и континуирани професионални развој запослених у образовању у циљу подизања квалитета образовања све деце.

4.Развој стручног образовања у складу са потребама привреде

Мере/активности:

- 4.1. Увести отворен и флексибилан систем стручног образовања који ће обезбедити шире стручно образовање и већу флексибилност на тржишту рада.
- 4.2. Развити програме, уџбенике и наставна средства, увести стручну матуру и адекватно регулисати стручну праксу.
- 4.3. Ширити стручно образовање на неформално образовање и повезивати са радним искуством.
- 4.4. Развити стандардизацију у области стручног образовања (стандарди занимања, образовни стандарди и стандарди знања).

5.Стицање занимања, стварање услова за доживотно учење и доступност високог образовања

Мере/активности:

- 5.1. Успоставити систем доживотног образовања (националне и локалне институције, стандарди, акредитација, сертификација стечених знања, отворен систем стицања квалификација, финансирање) и укључити све категорије становништва у процес доживотног образовања.
- 5.2. Развијати релевантне програме друге образовне шансе, функционално описмењавање и стицање квалификације младих и одраслих из маргинализованих група.
- 5.3. Проширити програме образовања одраслих

6.Успостављање модерног система финансирања

Мере/активности:

- 6.1. Повећати издвајање за образовање из БДП.
- 6.2. Успоставити модеран систем финансирања (капитационо финансирање).

7.Успостављање система обезбеђивања квалитета, мониторинга и евалуације

Мере/активности:

- 7.1. Успоставити систем за осигурање квалитета на свим нивоима образовног система.
- 7.2. Побољшати начин вођења образовне статистике и ажурирати базу података о систему образовања.